Estyn

Arolygiaeth Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru
Her Majesty's Inspectorate for Education and Training in Wales

Llawlyfr arweiniad ar gyfer arolygu colegau annibynnol arbenigol

o Fedi 2019

estyn.llyw.cymru
@EstynAEM

Cymerwyd pob rhagofal posibl i sicrhau bod y wybodaeth yn y ddogfen hon yn gywir adeg ei chyhoeddi. Dylid cyfeirio unrhyw ymholiadau neu sylwadau ynglŷn â'r ddogfen hon/cyhoeddiad hwn at:

Yr Adran Gyhoeddiadau
Estyn
Llys Angor
Heol Keen
Caerdydd
CF24 5JW neu drwy anfon e-bost at cyhoeddiadau@estyn.llyw.cymru

Mae'r cyhoeddiad hwn a chyhoeddiadau eraill gan Estyn ar gael ar ein gwefan: www.estyn.llyw.cymru

Ⓗ Hawlfraint y Goron 2019: Gellir ailddefnyddio'r adroddiad hwn yn ddi-dâl mewn unrhyw fformat neu gyfrwng ar yr amod y caiff ei ailddefnyddio'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint y Goron a rhaid nodi teitl yr adroddiad penodol.

Cynnwys	Tudalen

Cyflwyniad **1**

Diben y llawlyfr arweiniad 1
Y sail gyfreithiol ar gyfer arolygu colegau annibynnol arbenigol 1
Cefndir polisi 1

Rhan 1: Trefniadau arolygu **2**

Cyflwyniad 2
Egwyddorion arolygu 2
Cod ymddygiad ar gyfer arolygwyr 3
Disgwyliadau darparwyr 3
Materion iechyd, diogelwch a lles 4
Ymateb i honiad ynghylch diogelu 4
Dull arolygu 4
Yr Ystafell Arolygu Rithwir 4
Y tîm arolygu 5
Cysylltu â’r coleg cyn yr arolygiad 5
Cynllunio’r arolygiad a pharatoi’r tîm 6
Yn ystod yr arolygiad 7
Ar ôl yr arolygiad 9
Sicrhau ansawdd arolygiadau 10

Rhan 2: Meysydd arolygu a gofynion adrodd **12**

Y Fframwaith Arolygu Cyffredin 12
Llunio barnau 13
Ynglŷn â’r coleg 13
Crynodeb 14
Argymhellion 14
Beth sy’n digwydd nesaf? 14

Meysydd arolygu **14**

1 Safonau 15
2 Lles ac agweddau at ddysgu 16
3 Addysgu a phrofiadau dysgu 18
4 Gofal, cymorth ac arweiniad 20
5 Arweinyddiaeth a rheolaeth 23

Sail dystiolaeth yr arolygiad 25
Ffocws thematig 26

Cyflwyniad

Diben y llawlyfr arweiniad

Mae'r arweiniad hwn yn amlinellu'r ffordd y bydd yr arolygiaeth yn cynnal arolygiadau o golegau annibynnol arbenigol o Fedi 2017 ymlaen. Mae'n amlinellu'r trefniadau arolygu ar gyfer colegau annibynnol arbenigol ac yn cynnig arweiniad i arolygwyr ar lunio barnau arolygu.

Pan fydd yr arolygiad yn nodi pryderon pwysig mewn perthynas â safonau, ansawdd yr addysg a'r hyfforddiant neu arweinyddiaeth a rheolaeth, gallai'r arolygiaeth drefnu cynnal ymweliad monitro cynnar i gefnogi gwelliant.

Gall colegau annibynnol arbenigol ddefnyddio'r arweiniad hwn i weld sut mae arolygiadau yn gweithio a'u helpu i gyflawni eu hunanasesiad a'u prosesau gwella eu hunain.

Mae rhagor o wybodaeth am arolygiadau ar gael ar wefan yr arolygiaeth, sef www.estyn.llyw.cymru

Y sail gyfreithiol ar gyfer arolygu colegau annibynnol arbenigol

Yn y sector ôl-16, mae Deddf Dysgu a Sgiliau (2000) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Prif Arolygydd adrodd ar:

- ansawdd yr addysg a'r hyfforddiant a ddarperir
- y safonau a gyflawnir gan y rheiny sy'n derbyn addysg a hyfforddiant
- p'un a yw'r adnoddau ariannol sydd ar gael i'r rheiny sy'n darparu addysg a hyfforddiant yn cael eu rheoli'n effeithlon ac yn cael eu defnyddio i ddarparu gwerth am arian.

Cefndir polisi

Er nad yw'n cael ei lywodraethu'n uniongyrchol gan y polisïau a'r confensiynau canlynol, mae'r llawlyfr arweiniad yn ystyried y canlynol:

- Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 http://gov.wales/topics/people-and-communities/people/future-generations-act/?lang=cy
- Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn, a fabwysiadwyd gan Lywodraeth Cymru yn 2004 fel y sail i lunio polisïau ar gyfer plant a phobl ifanc http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx

Rhan 1: Trefniadau arolygu

Cyflwyniad

Mae’r adran hon wedi’i chyflwyno mewn ffordd sy’n adlewyrchu dilyniant y gwaith cyn, yn ystod ac ar ôl arolygiad craidd.

Mae’r arolygydd cofnodol (ACof) yn gyfrifol am gynnal a rheoli’r arolygiad, ac am yr adroddiad arolygu. Er bod yr arweiniad hwn yn canolbwyntio’n bennaf ar rôl yr arolygydd cofnodol, rhaid i holl aelodau’r tîm gydymffurfio â’r un gofynion arolygu.

Egwyddorion arolygu

Bydd arolygwyr:

- yn sicrhau bod arolygu o ansawdd uchel ac yn ymatebol i anghenion pob dysgwr
- yn sicrhau bod barnau yn gadarn, yn ddibynadwy, yn ddilys ac wedi’u seilio ar dystiolaeth uniongyrchol
- yn cynnwys y coleg yn llawn yn y broses arolygu, gan gynnwys cyfle i’r coleg ddewis enwebai
- yn defnyddio hunanasesiad y coleg fel y man cychwyn ar gyfer yr arolygiad ac i nodi meysydd allweddol ar gyfer ymchwilio iddynt er mwyn llunio barnau ar ddilysrwydd canfyddiadau’r adroddiad
- yn cynnwys arolygwyr cymheiriaid yn y broses arolygu
- yn sicrhau cyn lleied o ofynion ag y bo modd ar gyfer dogfennaeth a pharatoi gan y coleg
- yn cael safbwynt y dysgwyr a safbwynt rhanddeiliaid eraill
- yn cymhwyso egwyddor cydraddoldeb i’r Gymraeg a’r Saesneg yn ein holl waith arolygu, gan ddarparu gwasanaethau dwyieithog pa bryd bynnag y byddant yn briodol
- yn adeiladol wrth nodi a chefnogi colegau sydd ag agweddau pwysig neu wendidau i’w gwella

Cod ymddygiad ar gyfer arolygwyr

Dylai arolygwyr gynnal y safonau uchaf posibl yn eu gwaith. Rhaid i bob arolygydd fodloni safonau cod ymddygiad Estyn. Wrth gynnal yr arolygiad, bydd arolygwyr:

- yn gwneud eu gwaith gyda didwylledd, cwrteisi a sensitifrwydd priodol
- yn gwerthuso gwaith y darparwr yn wrthrychol
- yn adrodd yn onest, yn deg ac yn ddiduedd
- yn cyfathrebu'n glir ac yn agored
- yn gweithredu er lles pennaf y dysgwyr
- yn parchu cyfrinachedd yr holl wybodaeth sy'n dod i law yn ystod eu gwaith

Mae'n bwysig bod arolygwyr yn barnu effeithiolrwydd y ddarpariaeth a'r arweinyddiaeth ar sail eu cyfraniad at ddeilliannau ac nid ar sail unrhyw ffafriaeth am ddulliau penodol. Yr allwedd i'r farn yw p'un ai a yw'r dulliau a'r drefniadaeth yn addas i'r diben o ran cynorthwyo pob dysgwr i gyflawni safonau uchel a lefelau cadarn uchel o les.

Dylai arolygwyr roi gwybod i Estyn am unrhyw achos canfyddedig neu wirioneddol o wrthdaro buddiannau cyn gynted ag y byddant yn cael hysbysiad eu bod yn rhan o'r arolygiad o'r coleg.

Disgwyliadau darparwyr

Er mwyn i arolygu a rheoleiddio fod yn adeiladol ac yn fuddiol, mae'n bwysig bod arolygwyr a darparwyr yn sefydlu a chynnal amgylchedd gweithio proffesiynol yn seiliedig ar gwrteisi, parch ac ymddygiad proffesiynol y naill at y llall. Rydym yn disgwyl i arolygwyr gynnal Cod Ymddygiad Estyn, ond rydym hefyd yn disgwyl i ddarparwyr:

- fod yn gwrtais ac yn broffesiynol
- cymhwyso eu codau ymddygiad eu hunain wrth ddelio gydag arolygwyr
- galluogi arolygwyr i gynnal eu harolygiad mewn ffordd agored a gonest
- galluogi arolygwyr i werthuso'r ddarpariaeth yn wrthrychol yn erbyn y Fframwaith Arolygu Cyffredin
- defnyddio systemau electronig Estyn ar gyfer rheoli arolygiadau fel bo'r gofyn
- darparu tystiolaeth a fydd yn galluogi arolygwyr i adrodd yn onest, yn deg ac yn ddibynadwy am y coleg
- cynnal trafodaethau pwrpasol gyda'r arolygydd cofnodol ac arolygwyr eraill
- cydnabod bod angen i arolygwyr arsylwi arfer a siarad â staff, dysgwyr a rhanddeiliaid eraill heb fod rheolwr neu uwch arweinydd yn bresennol
- tynnu sylw arolygwyr at unrhyw bryderon am yr arolygiad mewn modd amserol ac addas trwy'r enwebai neu'r uwch arweinydd
- gweithio gydag arolygwyr i sicrhau cyn lleied o aflonyddwch a straen ag y bo modd trwy gydol yr arolygiad
- sicrhau iechyd a diogelwch yr arolygwyr tra byddant ar safle'r coleg
- cynnal cyfrinachedd cyfarfodydd a chanfyddiadau'r arolygiad hyd nes bod yr adroddiad yn cael ei gyhoeddi'n derfynol

Adeg yr hysbysiad ynghylch yr arolygiad, dylai colegau adolygu cyfansoddiad y tîm arolygu. Cyfrifoldeb colegau yw amlygu unrhyw achos canfyddedig neu wirioneddol o wrthdaro buddiannau cyn dechrau eu harolygiad.

Materion iechyd, diogelwch a lles

Bydd arolygwyr yn cynnal arolygiadau yn unol ag arweiniad yr arolygiaeth ar arolygu iechyd a diogelwch. Os byddant yn sylwi ar unrhyw beth sydd yn eu barn nhw yn berygl gwirioneddol i ddiogelwch staff, ymwelwyr neu ddysgwyr, dylai arolygwyr rybuddio rheolwyr yn y coleg. Ym mhob achos, dylai arolygwyr wneud nodyn electronig ar wahân o'r bygythiad a'u bod wedi rhoi gwybod i reolwyr amdano. Dylai arolygwyr adrodd ar risgiau amlwg yn gysylltiedig ag iechyd, diogelwch a lles o dan faes arolygu 4 (gofal, cymorth ac arweiniad). Lle bo'r risgiau hyn yn bryder difrifol, dylai arolygwyr gynnwys sylw byr yn nhestun yr adroddiad ac argymhelliad yn yr adroddiad. Bydd Estyn yn cynghori Llywodraeth Cymru i anfon llythyr at y coleg yn gofyn iddynt amlinellu'r modd y byddant yn mynd i'r afael â'r diffyg.

Ymateb i honiad ynghylch diogelu

Os caiff arolygydd wybod am honiad/amheuaeth ynghylch diogelu sy'n ymwneud â phlentyn, unigolyn ifanc neu oedolyn sy'n agored i niwed, dylai ddilyn y gweithdrefnau sydd wedi'u hamlinellu yn fersiwn gyfredol 'Polisi a gweithdrefnau Estyn ar gyfer diogelu', sydd ar gael ar wefan Estyn.

Dull arolygu

Y man cychwyn ar gyfer arolygu yw gwerthusiad y coleg o'i berfformiad ei hun, wedi'i ategu gan dystiolaeth berthnasol. Ni fydd arolygwyr yn arolygu pob agwedd ar y gwaith yn fanwl yn ystod arolygiad craidd. Byddant yn cymryd sampl o dystiolaeth i brofi gwerthusiad y coleg ei hun o'i waith.

Y cynnydd a wna dysgwyr o'u mannau cychwyn a'r safonau a gyflawnir ganddynt yw mesurau allweddol ansawdd yr addysg y maent wedi'i chael ac effeithiolrwydd arweinyddiaeth a rheolaeth y coleg. Bydd arolygiadau yn canolbwyntio ar anghenion dysgwyr, eu hagweddau at ddysgu a'r effaith a gaiff y ddarpariaeth yn y coleg ar gefnogi eu cynnydd a'r safonau a gyflawnir ganddynt.

Gall y cyfnod arolygu a nifer yr arolygwyr amrywio yn ôl maint y coleg.

Bydd pob adroddiad arolygu yn ymdrin â'r holl feysydd arolygu a gofynion adrodd sy'n cael sylw yn y Fframwaith Arolygu Cyffredin.

Byddwn yn cynnal arolygiadau yn unol â'n Polisi Iaith Gymraeg, sydd ar gael ar wefan yr arolygiaeth.

Yr Ystafell Arolygu Rithwir

Bydd yr arolygiaeth yn defnyddio system electronig o'r enw'r 'Ystafell Arolygu Rithwir' (YAR) ar gyfer rheoli sawl agwedd ar yr arolygiad. System ar y we yw hon sy'n caniatáu i golegau lwytho gwybodaeth i fyny cyn yr arolygiad a lawrlwytho arweiniad oddi wrth yr arolygiaeth am y broses arolygu. Hefyd, yr YAR yw'r man lle gall colegau weld arweiniad yr enwebai ar baratoi ar gyfer yr arolygiad a ble gall penaethiaid ac enwebeion fynd at y cwestiynau sy'n dod i'r amlwg gan yr arolygydd cofnodol ar ddechrau'r arolygiad a'r holiaduron ôl-arolygiad.

Y tîm arolygu

Bydd timau arolygu yn cael eu harwain gan arolygydd cofnodol (AEM neu arolygydd ychwanegol), a bydd aelodau eraill o'r tîm yn cael eu dewis o blith AEM neu arolygwyr ychwanegol. Gallai arolygwyr ychwanegol fod ar secondiad neu dan gontract i'r arolygiaeth. Bydd arolygydd cymheiriaid (sef aelod staff o goleg neu ysgol arall) ym mhob tîm hefyd.

Mae'r arolygydd cofnodol yn rheoli'r tîm arolygu, ac ef/hi yw'r pwynt cyswllt cyntaf ar gyfer pawb sy'n gysylltiedig â'r arolygiad.

Byddwn yn gwahodd colegau i ddewis uwch aelod o staff, o'r enw'r enwebai, i weithio gyda'r tîm arolygu. Yn ymarferol, mae'r rhan fwyaf o golegau yn derbyn y gwahoddiad, ond nid yw'n ofynnol. Dylai'r enwebai fod â swydd ar lefel ddigon uchel i fod yn gyswllt rhwng y coleg a'r tîm arolygu ond nid oes angen iddo/iddi fod yn arweinydd y coleg. Gall colegau fynd at yr arweiniad i enwebeion ar baratoi ar gyfer yr arolygiad o ddolenni o fewn y ffurflen cyswllt cychwynnol (FfCC), sy'n cael ei llenwi gan y Cydlynydd Arolygu (CydAr) ac sydd ar gael trwy'r YAR.

Cysylltu â'r coleg cyn yr arolygiad

Bydd y coleg yn cael 15 diwrnod gwaith o rybudd am yr arolygiad.

Ar ôl hyn, bydd yr arolygiaeth yn ffonio'r coleg i wneud y trefniadau ar gyfer yr arolygiad. Y cydlynwyr arolygu yn Estyn sy'n cysylltu â cholegau i ddechrau. Yn ystod y drafodaeth hon, bydd y Cydlynydd Arolygu (CydAr):

- yn esbonio diben yr arolygiad ac yn trafod rhaglen amlinellol ar gyfer yr arolygiad
- yn trafod y wybodaeth benodol sydd ei hangen cyn yr arolygiad, gan gynnwys ffurflen hunanwerthuso wedi ei llenwi gan y coleg ar ei ddarpariaeth ar gyfer diogelu, ac yn gwneud y trefniadau ar gyfer ei chael ar ffurf electronig drwy gyfrwng yr Ystafell Arolygu Rithwir
- yn gofyn a oes unrhyw faterion neu risgiau y dylai'r tîm fod yn ymwybodol ohonynt ac yn gofyn am sesiwn friffio gyffredinol ynghylch iechyd a diogelwch ar gyfer y tîm ar ddechrau'r arolygiad
- yn pennu a yw'r coleg yn dymuno cael enwebai, ac os felly, yn cytuno ar rôl yr enwebai ac esbonio'r broses ar gyfer cwblhau arweiniad yr enwebai
- yn trefnu cyfarfod ar ddechrau'r arolygiad gyda'r enwebai i ddarparu brîff iechyd a diogelwch ar gyfer y tîm
- yn darparu dolenni ac arweiniad ar gyfer llenwi holiaduron cyn-arolygiad ar-lein i ddysgwyr, rhieni, staff a llywodraethwyr
- yn cytuno ar drefniadau ar gyfer trefnu cyfarfod gyda rhieni/gofalwyr
- yn trefnu bod tystiolaeth ategol, gan gynnwys samplau o waith dysgwyr, ar gael
- yn sicrhau bod gweithdrefnau cytûn ar gyfer mynd i'r afael ag unrhyw bryderon neu gwynion a allai godi yn ystod yr arolygiad
- yn trefnu i aelod o'r corff llywodraethol gyfarfod ag arolygwyr yn ystod y cyfnod arolygu
- yn gwneud unrhyw drefniadau domestig, er enghraifft ystafell ar gyfer yr arolygwyr, parcio a chysylltiad â'r rhyngrwyd
- yn gwneud trefniadau ar gyfer adrodd yn ôl ynghylch canfyddiadau'r arolygiad

- yn cytuno ar y trefniadau ar gyfer llenwi'r holiadur ôl-arolygiad
- yn rhoi gwybod i'r coleg y bydd materion allweddol y trefniadau yn cael eu cadarnhau yn ysgrifenedig trwy'r ffurflen cyswllt cychwynnol am drefniadau allweddol yr arolygiad

Bydd y Cydlynydd Arolygu yn gofyn am y wybodaeth ganlynol gan y coleg trwy'r Ystafell Arolygu Rithwir cyn gynted ag y bo modd yn dilyn yr hysbysiad ffurfiol o'r arolygiad:

- gwybodaeth allweddol am gefndir y coleg
- copi o hunanasesiad diweddaraf y coleg, gan gynnwys dadansoddiad o berfformiad dysgwyr dros y blynyddoedd diwethaf, a chynllun datblygu neu gynllun gwella'r coleg
- manylion am amserlenni'r coleg ar gyfer cyfnod yr arolygiad

Os yw'r arolygiad yn cael ei gynnal yn gynnar yn y flwyddyn goleg, gallai'r arolygiaeth ofyn i'r coleg ddarparu samplau o waith dysgwyr o'r flwyddyn flaenorol yn ystod yr ymweliad arolygu, lle y bo'n bosibl.

Pan fyddwn yn rhoi gwybod i golegau am yr arolygiad, byddant yn cael gwybodaeth am sut i gynnal holiadur cyn-arolygu cyfrinachol ar-lein i ddysgwyr a phob rhiant/gofalwr. Hefyd, bydd Estyn yn darparu holiadur ar-lein cyn-arolygiad ar gyfer yr holl staff addysgu a staff cymorth sy'n cael eu cyflogi'n uniongyrchol gan y coleg. Bydd canlyniadau'r arolygon cyn-arolygu yn llunio rhan o'r dystiolaeth cyn-arolygiad ac yn helpu arolygwyr i lunio cwestiynau datblygol i ymchwilio iddynt ymhellach.

Yn ystod yr arolygiad, gallai arolygwyr gyfweld â charfan o ddysgwyr sydd â rolau arwain neu gynrychioliadol, grwpiau penodol eraill o ddysgwyr a charfan o staff addysgu a/neu staff cymorth fel rhan o'u proses i gasglu tystiolaeth.

Cynllunio'r arolygiad a pharatoi'r tîm

Gan ystyried hunanasesiad y coleg ac unrhyw wybodaeth sydd eisoes ym meddiant yr arolygiaeth, bydd yr arolygydd cofnodol yn cynllunio'r arolygiad ac yn dyrannu cyfrifoldebau i aelodau o'r tîm arolygu.

Bydd yr arolygydd cofnodol yn defnyddio'r wybodaeth cyn-arolygiad i lunio set fer o gwestiynau sy'n dod i'r amlwg i lywio gweithgarwch arolygu cychwynnol y tîm arolygu. Bydd y coleg yn derbyn y cwestiynau sy'n dod i'r amlwg trwy'r YAR ar fore cyntaf yr arolygiad. Bydd yr arolygydd cofnodol yn briffio'r tîm ymhellach pan fyddant yn cyrraedd y coleg.

Mae arolygiadau'n cynnwys arsylwi addysgu, gan gynnwys teithiau dysgu a chraffu ar waith dysgwyr. Rydym yn gofyn i golegau roi cynllun llawn o'r holl weithgareddau y bwriedir eu cynnal yn ystod wythnos yr arolygiad yn yr YAR. Ar sail y wybodaeth sy'n dod i law, bydd yr arolygydd cofnodol yn cynllunio'r arsylwadau dysgu ac addysgu, y teithiau dysgu a chraffu ar waith dysgwyr. Bydd y sampl yn adlewyrchu ystod gwaith y coleg ac yn cynorthwyo ag ymchwilio i gwestiynau datblygol a meysydd diddordeb y mae gwaith arolygu cychwynnol a chyfredol yr arolygwyr yn eu hawgrymu.

Yn ystod yr arolygiad

Y cyfarfod tîm cychwynnol

Yng nghyfarfod cychwynnol y tîm arolygu, dylai'r coleg roi brîff iechyd a diogelwch, a dylai fod yna gyfle i'r coleg ddarparu datganiad sefyllfa bras ar ei flaenoriaethau strategol a'i gyfnod datblygu presennol. Ar ôl hynny, dylai'r tîm drafod y strategaeth ar gyfer yr arolygiad, gan ganolbwyntio i ddechrau ar y cwestiynau datblygol sy'n deillio o hunanasesiad y coleg. Bydd arolygwyr yn samplu, yn profi ac yn dilysu'r gwerthusiadau a wnaed gan y coleg. Dylai'r trafodaethau ganolbwyntio ar y dystiolaeth y mae angen i arolygwyr ei hadolygu. Bydd hyn yn cynnwys arsylwadau, gan gynnwys teithiau dysgu, samplu gwaith dysgwyr a chyfweliadau â dysgwyr, staff, cyrff goruchwylio (er enghraifft cyfarwyddwyr neu ymddiriedolwyr) a rhanddeiliaid eraill.

Casglu ac adolygu tystiolaeth arolygu

Bydd y tîm yn cynllunio'r arolygiad fel y gallant fynd i'r afael â'r gofynion adrodd yn y pum maes arolygu a'r cwestiynau datblygol o'r adolygiad o'r wybodaeth cyn- arolygu. Bydd y tîm yn sicrhau bod ganddynt ddigon o amser i adolygu'r dystiolaeth allweddol sydd ei hangen arnynt i lunio'u barnau. Dyma'r prif fathau o dystiolaeth:

- gwaith dysgwyr (gallai hyn gynnwys tystiolaeth ffotograffig)
- trafodaethau gyda dysgwyr, staff, arweinwyr a rheolwyr, cyrff goruchwylio, rhieni ac eraill
- arsylwi addysgu a gweithgareddau eraill, gan gynnwys tystiolaeth a gasglwyd trwy deithiau dysgu
- ymatebion i holiaduron cyn-arolygu gan ddysgwyr, rhieni/gofalwyr, staff addysgu a staff cymorth
- tystiolaeth ddogfennol, gan gynnwys gwybodaeth am berfformiad a chynnydd dysgwyr

Bydd arsylwadau uniongyrchol o waith dysgwyr yn cael eu defnyddio gan y tîm lle bynnag y bo modd i gasglu tystiolaeth i ategu eu barnau. Gall arolygwyr ddewis sampl ychwanegol o waith dysgwyr, os bydd angen, i ymestyn eu hymchwiliad mewn agwedd benodol.

Bydd arolygwyr yn ymgymryd ag amrywiaeth o weithgareddau i gasglu tystiolaeth ar gyfer eu gwerthusiad o gynnydd dysgwyr ac ansawdd darpariaeth y coleg. Gall hyn gynnwys teithiau dysgu, pan fydd arolygwyr yn symud yn gymharol gyflym drwy nifer o ddosbarthiadau yn bwrw golwg ar agwedd benodol ar ddarpariaeth y coleg, cael sgyrsiau â dysgwyr dethol am eu gwaith, a chynnal trafodaethau â thiwtoriaid unigol am ddysgu'r dysgwyr yn eu dosbarthiadau, a'r modd y maent yn cynllunio gwaith i fodloni eu hanghenion. Yn ogystal, gallant gynnal arsylwadau hwy o ystafelloedd dosbarth.

Mae llais y dysgwr yn ffynhonnell allweddol o dystiolaeth ar gyfer arolygwyr. Bydd trafodaethau gyda dysgwyr yn gyfle i archwilio'u gwybodaeth a'u dealltwriaeth o'u gwaith. Bydd hefyd yn helpu arolygwyr i bwyso a mesur pa mor dda y mae'r coleg yn cefnogi dysgwyr ac yn cyfrannu at eu cynnydd a'u lles.

Dylai colegau drefnu bod gwybodaeth ar gael i'r tîm arolygu am y safonau a gyflawnir gan ddysgwyr, yn enwedig canlyniadau unrhyw brofion sgrinio ac asesiadau cychwynnol eraill. Bydd hyn yn helpu arolygwyr i farnu cynnydd dysgwyr er mwyn llunio safbwynt am y safonau y mae dysgwyr yn eu cyflawni o'i gymharu â'u mannau cychwyn a'r ffordd y mae tiwtoriaid yn defnyddio'r wybodaeth o asesiadau i ddylanwadu ar eu cynllunio a'u gwersi.

Bydd angen i'r tîm ystyried safbwyntiau rhanddeiliaid am y coleg a phrofi dilysrwydd y safbwyntiau hynny yn ystod yr arolygiad.

Pan nad y pennaeth yw'r enwebai, mae'n bwysig bod yr arolygydd cofnodol yn cynnal cyfarfod dyddiol byr gyda'r pennaeth i egluro materion arolygu a chanfyddiadau bras y tîm arolygu sy'n dod i'r amlwg.

Cofnodi tystiolaeth arolygu

Bydd arolygwyr yn defnyddio amrywiol ffurflenni i gofnodi a choladu eu canfyddiadau a'u barnau. Lle bynnag y bo'n bosibl, bydd arolygwyr yn llenwi eu ffurflenni yn electronig fel rhan o system electronig Estyn ar gyfer casglu, coladu a chofnodi canfyddiadau arolygu.

Cyfarfodydd tîm

Prif ddiben cyfarfodydd tîm yw llunio safbwynt corfforaethol, cywir, dibynadwy a dilys am safonau ac ansawdd y ddarpariaeth a'r arweinyddiaeth. Bydd cyfarfodydd yn cynnig cyfleoedd i arolygwyr:

- brofi'r barnau yn hunanasesiad y coleg
- trafod materion sy'n dod i'r amlwg
- datrys cwestiynau a materion cyn-arolygiad
- nodi unrhyw fylchau yn sail y dystiolaeth
- ystyried prif ganfyddiadau'r arolygiad ac unrhyw argymhellion

Deialog broffesiynol

Ar ddiwedd sesiwn arsylwi gwers, dylai arolygwyr gynnal deialog broffesiynol fer gyda'r aelod staff ar y gwaith a welwyd. Mewn rhai achosion, efallai y bydd angen cynnal y drafodaeth hon yn ddiweddarach yn ystod yr arolygiad.

Dylai prif ffocws y drafodaeth fod ar y dysgwyr, y cynnydd a wnaed ganddynt yn ystod y wers a'r safonau a gyflawnwyd. Dylai'r arolygydd bwysleisio mai barnau dros dro sy'n dod yw'r amlwg yw'r rhain ar un agwedd ar sail y dystiolaeth, ac y gellir diwygio'r holl farnau, ar ôl myfyrio arnynt, ar ôl craffu ar waith dysgwyr neu siarad â dysgwyr, neu o ganlyniad i safoni o fewn y tîm. Dylai arolygwyr geisio canolbwyntio ar unrhyw gryfderau neu feysydd i'w datblygu o ran y gwaith penodol a welwyd.

O ganlyniad i natur teithiau dysgu, sydd â ffocws craff, a lledaenu'r gweithgarwch ar draws nifer o wersi/dosbarthiadau mewn cyfnod cymharol fyr, ni fydd modd i arolygwyr gynnig deialog broffesiynol i diwtoriaid unigol ar ôl gweithgarwch taith ddysgu.

Adborth ffurfiol

Ar ddiwedd y rhan ar y safle o'r arolygiad, bydd y tîm yn rhoi adborth llafar i

arweinwyr a rheolwyr. Dylai'r coleg wahodd cynrychiolwyr o'r corff llywodraethol (neu fwrdd arall) i'r cyfarfod. Dylai'r adborth ganolbwyntio ar y prif farnau ar gyfer pob un o'r pum maes arolygu, a'r rhesymau dros ddyfarnu'r barnau hyn.

Mae'r cyfarfod adborth yn rhoi cyfle i arweinwyr a rheolwyr glywed y barnau a myfyrio arnynt. Dylai'r adborth ganolbwyntio ar y cryfderau a'r meysydd i'w gwella a'r ffactorau sy'n cyfrannu atynt. Dylai'r arolygydd cofnodol esbonio i'r coleg y gellir codi materion a'u trafod, gellir cywiro materion ffeithiol a gellir egluro barnau, ond na ellir trafod y barnau eu hunain.

Yn ystod yr arolygiad, bydd y tîm hefyd yn ystyried a oes yna unrhyw arfer effeithiol yn y coleg y mae'n werth i golegau eraill ei hystyried. Yn yr achos hwn, bydd yr arolygydd cofnodol yn gofyn i'r coleg baratoi astudiaeth (neu astudiaethau) achos i'w lledaenu ar wefan Estyn.

Mae'r holl farnau yn ystod arolygiad yn rhai dros dro ac yn amodol ar gael eu safoni a'u dilysu gan PAEM. Maent yn gyfrinachol i staff a chorff goruchwylio'r coleg. Ni ddylid eu cyfleu y tu hwnt i'r grŵp hwn, gan gynnwys trwy gyfryngau cymdeithasol, hyd nes i Estyn gyhoeddi'r adroddiad ar ei wefan.

Cwynion am y dull o gynnal yr arolygiad

Os bydd unrhyw faterion yn codi ynglŷn â'r dull o gynnal yr arolygiad yn gyffredinol neu ymddygiad arolygwyr unigol, yna dylai'r coleg, trwy'r enwebai, godi'r materion hyn gyda'r arolygydd cofnodol yn uniongyrchol, a chyn gynted ag y bo modd. Ni ddylai'r coleg aros tan ar ôl yr arolygiad, ond dylai godi unrhyw faterion yn ystod yr arolygiad ar y safle. Mae materion yn aml yn codi o ganlyniad i gamddealltwriaeth, ac fel arfer, gellir datrys y rhain yn gyflym ac yn foddhaol yn y coleg yn fuan wedi iddynt ddigwydd.

Ceir arweiniad i ddarparwyr ynglŷn â gweithdrefnau cwyno Estyn ar wefan Estyn.

Ar ôl yr arolygiad

Yr adroddiad arolygu

Mae'r arolygydd cofnodol yn gyfrifol am lunio adroddiad arolygu terfynol sy'n glir i gynulleidfa leyg ac yn ddefnyddiol i'r coleg.

Pan fyddant yn ysgrifennu adroddiadau, dylai arolygwyr ystyried arweiniad ysgrifennu Estyn sydd ar gael ar ei wefan, sef www.estyn.llyw.cymru.

Byddwn yn cyhoeddi adroddiadau yn ddwyieithog lle mae colegau wedi gofyn am hyn, yn unol â Pholisi Iaith Gymraeg Estyn.

Rydym yn seilio strwythur yr adroddiad arolygu ar fframwaith arolygu cyffredin a bydd yr adroddiad ar y ffurf ganlynol:

Ynglŷn â'r coleg

Crynodeb

Argymhellion

Beth sy'n digwydd nesaf

Prif ganfyddiadau

1 Safonau
2 Lles ac agweddau at ddysgu
3 Addysgu a phrofiadau dysgu
4 Gofal, cymorth ac arweiniad
5 Arweinyddiaeth a rheolaeth

Sail dystiolaeth yr arolygiad

Byddwn yn llunio'r adroddiad o fewn graddfeydd amser statudol neu raddfeydd amser cytûn ar gyfer y sector.

Y gwiriad cywirdeb ffeithiol

Bydd yr arolygiaeth yn rhoi drafft hwyr o'r adroddiad i'r coleg er mwyn helpu i wirio cywirdeb ffeithiol y cynnwys. Gan amlaf, bydd gan y coleg bum niwrnod gwaith i ystyried yr adroddiad drafft a nodi unrhyw gamgymeriadau ffeithiol.

Mae'r gwiriad cywirdeb ffeithiol yn canolbwyntio ar ddatrys unrhyw anghywirdeb ffeithiol yn yr adroddiad arolygu. Nid yw'n canolbwyntio ar y canfyddiadau na'r barnau. Ceir arweiniad pellach i ddarparwyr ar natur a chwmpas y gwiriad cywirdeb ffeithiol ar wefan Estyn.

Dylai'r coleg godi unrhyw gŵynion am y dull o gynnal yr arolygiad yn ystod yr arolygiad ar y safle. Fodd bynnag, os bydd y coleg yn parhau i fod â chwynion heb eu datrys am y dull o gynnal yr arolygiad ar ôl diwedd yr arolygiad ar y safle, yna dylai gyfeirio at weithdrefnau Estyn ar gyfer trin cwynion ar wefan Estyn. Mae'r gweithdrefnau'n canolbwyntio ar y dull o gynnal yr arolygiad, ac nid ar y canfyddiadau na'r barnau a luniwyd gan y tîm arolygu.

Sicrhau ansawdd arolygiadau

Mae'r arolygiaeth wedi ymrwymo i:

- ddewis, hyfforddi, briffio, cefnogi a defnyddio arolygwyr yn effeithiol, gan gynnwys arolygwyr cymheiriaid
- hyfforddiant, briffio a chymorth effeithiol i alluogi'r enwebai i ymgymryd â rôl weithredol
- deialog reolaidd gyda'r pennaeth yn ystod arolygiad
- meini prawf a systemau cofnodi sy'n cydymffurfio â'r Fframwaith Arolygu Cyffredin a'r arweiniad
- adolygu a dadansoddi tystiolaeth yn ofalus
- adborth llafar diamwys ar ganfyddiadau'r tîm, a barnau ar gyfer pob maes arolygu
- adroddiadau clir, cywir ac wedi'u cyflwyno'n dda

Fel rhan o'i gweithdrefnau sicrhau ansawdd, mae'r arolygiaeth yn gwahodd colegau i lenwi holiadur ôl-arolygiad (HOA). Bydd yr holiadur ar gael i golegau yn yr YAR. Dylai colegau lenwi rhan gyntaf yr holiadur ar unwaith yn dilyn yr arolygiad ar y safle, a'i gyflwyno'n electronig i Estyn drwy system yr YAR. Gall colegau lenwi ail ran yr holiadur yn dilyn cyhoeddi'r adroddiad arolygu, eto drwy system yr YAR.

Dylai colegau godi unrhyw bryderon am y ffordd y cynhaliwyd arolygiad yn ystod yr arolygiad cyn gynted â phosibl gyda'r arolygydd cofnodol.

Yr arolygydd cofnodol fydd yn sicrhau ansawdd yr arolygiad yn y lle cyntaf. Bydd yr arolygiaeth yn sicrhau ansawdd sampl o arolygiadau ar y safle a bydd yn sicrhau ansawdd pob adroddiad arolygu cyn eu cyhoeddi ar wefan Estyn. Mae trefniadau Estyn ar gyfer sicrhau ansawdd arolygiadau a'r trefniadau ar gyfer delio â chwynion ar gael ar wefan yr arolygiaeth, sef www.estyn.llyw.cymru.

Rhan 2: Meysydd arolygu a gofynion adrodd

Mae'r arweiniad sy'n dilyn yn amlinellu'r modd y dylai arolygwyr ymdrin ag adrannau amrywiol yr adroddiad arolygu a'r hyn y mae angen iddynt ei ystyried wrth werthuso pum maes arolygu'r fframwaith arolygu cyffredin.

Y Fframwaith Arolygu Cyffredin

Mae pum maes arolygu'r fframwaith arolygu cyffredin wedi'u hamlinellu isod.

Mae pob maes arolygu'n cynnwys gofynion adrodd, sef yr agweddau y mae'n rhaid i'r tîm arolygu eu cwmpasu wrth adrodd ar bob coleg.

Y Fframwaith Arolygu Cyffredin

1 – Safonau

1.1 Safonau a chynnydd cyffredinol
1.2 Safonau a chynnydd grwpiau penodol
1.3 Safonau a chynnydd mewn medrau

2 – Lles ac agweddau at ddysgu

2.1 Lles
2.2 Agweddau at ddysgu

3 – Addysgu a phrofiadau dysgu

3.1 Ansawdd yr addysgu
3.2 Ehangder, cydbwysedd a phriodoldeb y cwricwlwm
3.3 Darpariaeth ar gyfer medrau

4 – Gofal, cymorth ac arweiniad

4.1 Olrhain, monitro a darparu cymorth dysgu
4.2 Datblygiad personol
4.3 Diogelu

5 – Arweinyddiaeth a rheolaeth

5.1 Ansawdd ac effeithiolrwydd arweinwyr a rheolwyr
5.2 Prosesau hunanasesu a chynllunio gwelliant
5.3 Datblygiad proffesiynol
5.4 Defnyddio adnoddau

Llunio barnau

Bydd y tîm arolygu yn rhoi barn ar gyfer pob maes arolygu, gan ddefnyddio'r raddfa bedwar pwynt isod.

Rhagorol – Perfformiad ac arferion cryf iawn, cynaledig

Da – Nodweddion cryf, er y gall fod angen gwella mân agweddau

Digonol ac angen gwelliant – Cryfderau'n gorbwyso gwendidau, ond agweddau pwysig y mae angen eu gwella

Anfoddhaol ac angen gwelliant ar frys – Gwendidau pwysig yn gorbwyso cryfderau

Bydd arolygwyr yn llunio'u barnau drwy ystyried a phwyso a mesur pwysigrwydd y cryfderau a'r gwendidau ym mhob maes arolygu. Bydd yr adroddiad ar bob maes arolygu yn adlewyrchu a chefnogi'r farn berthnasol.

Daw gwendidau'n bwysig pan fyddant yn cael effaith arwyddocaol ar safonau a/neu les. Bydd cryfderau yn aml i'w gweld pan geir agweddau pwysig y mae angen eu gwella. Fodd bynnag, pan geir agweddau pwysig y mae angen eu gwella, y farn briodol fel arfer fydd 'Digonol ac angen gwelliant', neu 'Anfoddhaol ac angen gwelliant ar frys'.

Pan fydd colegau yn cael 'Anfoddhaol ac angen gwelliant ar frys' ar gyfer un maes arolygu neu fwy, gallai Estyn drefnu ymweliad monitro cynnar i wirio cynnydd.

Bydd arolygwyr bob amser yn cynnwys gwerthusiadau clir mewn perthynas â'r gofynion adrodd ym mhob maes arolygu. Hefyd, byddant yn ystyried pob agwedd ar y gofynion adrodd hyn fel y'u hamlinellir yn y llawlyfr arweiniad arolygu. Fodd bynnag, gall yr hyn y mae arolygwyr yn adrodd arno ym mhob gofyniad adrodd amrywio yn ôl arwyddocâd cymharol yr hyn y maent yn ei ddarganfod ym mhob coleg. Gall arolygwyr adrodd 'trwy eithriad'. Ystyr hyn yw y gallant adrodd ar rai agweddau pan fydd cryfderau penodol neu wendidau arwyddocaol yn unig.

Ynglŷn â'r coleg

Dylai'r adran hon o'r adroddiad fod yn fyr a dylai gynnwys gwybodaeth gefndir ffeithiol am y coleg. Ni ddylai'r adran gynnwys unrhyw werthusiad o'r coleg na'i ddarpariaeth. Gan amlaf, bydd yr arolygydd cofnodol yn cytuno ar gynnwys yr adran hon gyda'r coleg yn ystod yr arolygiad ac yn ystod gwiriad ffeithiol y coleg o'r adroddiad drafft cyn ei gyhoeddi. Pan fydd anghytuno ynglŷn â chynnwys yr adran hon, yr arolygydd cofnodol fydd yn gwneud y penderfyniad terfynol ynglŷn â beth i'w gynnwys yn yr adroddiad.

Bydd yr adran hon yn cynnwys gwybodaeth fras am y canlynol:

- maint, natur a lleoliad y coleg
- yr anawsterau dysgu a/neu anableddau (ADA) y mae'r coleg yn darparu ar eu cyfer
- cefndir ac amgylchiadau'r dysgwyr
- cefndir ieithyddol y dysgwyr

- unrhyw newidiadau pwysig ers yr arolygiad diwethaf
- dyddiad penodi'r pennaeth
- mis/blwyddyn yr arolygiad blaenorol o'r coleg

Crynodeb

Bydd yr adran hon o'r adroddiad yn cynnwys datganiad cryno byr (100-200 gair, fel arfer) ar ganfyddiadau'r arolygiad.

Dylai'r crynodeb adrodd ar y cryfderau allweddol ac unrhyw agweddau pwysig neu wendidau y mae angen eu gwella. Dylai fod yn gyson â'r canfyddiadau yng nghorff yr adroddiad. Ni ddylai gynnwys un farn drosfwaol ar y coleg cyfan.

Argymhellion

Dylai'r argymhellion roi syniad clir a phenodol i'r coleg o'r meysydd i'w gwella y bydd angen iddi fynd i'r afael â nhw. Dylai arolygwyr ysgrifennu'r argymhellion yn nhrefn blaenoriaeth. Dylai'r argymhellion ddeillio o'r prif farnau yn y meysydd arolygu a dylent ddarparu sylfaen glir ac ymarferol y gall y coleg weithredu arni.

Beth sy'n digwydd nesaf?

Bydd yr adran hon o'r adroddiad yn amlinellu'r hyn y mae angen i'r coleg ei wneud ar ôl yr arolygiad. Ym mhob achos, bydd angen i'r coleg ymateb i'r argymhellion trwy roi'r camau gweithredu sydd eu hangen ar waith i wneud y gwelliannau a nodwyd gan y tîm arolygu. Bydd yr adroddiad hefyd yn dangos a yw Estyn wedi gofyn i'r coleg ddarparu astudiaeth achos mewn perthynas ag unrhyw agwedd(au) ar ei waith. Bydd yr adroddiad yn datgan p'un a oes angen unrhyw lefel o weithgarwch dilynol gan Estyn ar y coleg.

Meysydd arolygu

Ar gyfer pob maes arolygu, rhoddir arweiniad ar ei gynnwys a'r ystyriaethau y dylai arolygwyr eu cadw mewn cof wrth ei werthuso.

O fewn pob maes arolygu, gall yr arolygydd cofnodol adrodd ar yr agweddau yn y drefn yr ymddangosant yn y llawlyfr neu gallant ddewis rhoi'r agweddau mewn trefn wahanol er mwyn adlewyrchu eu canfyddiadau. Er enghraifft, ym Maes Arolygu 1 - Safonau, gallant ddechrau gyda safonau a chynnydd o ran medrau, yna grwpiau penodol a safonau, a chynnydd cyffredinol ar y diwedd. Ym Maes Arolygu 3 – addysgu a phrofiadau dysgu, gallent ddechrau â'r cwricwlwm ac wedyn addysgu os yw hyn yn gwneud canfyddiadau'r tîm yn gliriach.

Dylai'r adroddiad ar bob maes arolygu fod rhwng 250 a 700 gair fel arfer.

Mae arweiniad atodol ar arolygu agweddau amrywiol ar waith ysgolion/colegau ar gael ar wefan Estyn: https://www.estyn.llyw.cymru/arolygu/arweiniad-atodol.

1 Safonau

1.1 Safonau a chynnydd yn gyffredinol

Dylai arolygwyr werthuso'r safonau y mae dysgwyr yn eu cyflawni yn gyffredinol a barnu a yw'r rhain yn briodol i oedran a gallu'r dysgwyr. Dylai arolygwyr ystyried cynnydd dysgwyr, yn enwedig eu cynnydd ers dechrau'r coleg, o un cyfnod i'r llall, ac yn ystod y flwyddyn goleg.

Dylai arolygwyr seilio eu gwerthusiadau o gyflawniad a chynnydd dysgwyr ar ganlyniadau arsylwadau gwersi, teithiau dysgu, craffu ar waith dysgwyr a thrafodaethau â dysgwyr. Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda y mae dysgwyr yn adalw dysgu blaenorol, yn datblygu medrau meddwl, yn ennill gwybodaeth, dealltwriaeth a medrau newydd, ac yn cymhwyso'r rhain i sefyllfaoedd newydd.

Dylai arolygwyr ystyried cyflawniadau a chyraeddiadau dysgwyr yn erbyn gwybodaeth waelodlin. Dylent ystyried a yw dysgwyr yn gwneud cymaint o gynnydd ag y gallent o ystyried eu mannau cychwyn, a'u hoedran a'u gallu. Er enghraifft, dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae dysgwyr â medrau mwy datblygedig yn cyflawni, a'r graddau y mae'r gwaith a wnânt yn eu hymestyn yn llawn i gyflawni cystal ag y gallent.

Dylai barnau am gyflawniad ar gyfer dysgwyr ag ADA ystyried eu cyflawniadau mewn perthynas â nodau dysgu cytûn.

Dylai arolygwyr ystyried tystiolaeth yng nghynlluniau dysgu unigol (CDUau) dysgwyr wrth lunio barn ar gyfradd y cynnydd a wna dysgwyr.

Dylai arolygwyr fod yn ymwybodol na fydd hi bob amser yn bosibl nac yn briodol cymharu canlyniadau dysgwyr mewn colegau annibynnol arbenigol gyda darparwyr eraill. Fodd bynnag, mae'n bwysig ffurfio barn ar y graddau y mae dysgwyr yn cyflawni eu potensial.

Pan fo'n briodol, bydd arolygwyr yn ystyried nifer ac ystod y cymwysterau achrededig y mae dysgwyr yn eu hennill a ph'un a yw'r rhain yn unol â'u gallu.

Dylai arolygwyr ystyried p'un a yw dysgwyr yn symud ymlaen i gyrsiau, hyfforddiant, cyflogaeth neu ddarpariaeth arbenigol sy'n briodol i'w gallu, eu diddordebau a'u perfformiad blaenorol. Dylent ystyried cyfran y rheiny sy'n gadael y coleg nad ydynt mewn cyflogaeth neu nad ydynt yn cymryd rhan mewn addysg a hyfforddiant (NACH).

1.2 Safonau a chynnydd grwpiau penodol

Pan fo modd, dylai arolygwyr werthuso cynnydd grwpiau penodol o ddysgwyr, er enghraifft bechgyn a merched, dysgwyr â Saesneg yn iaith ychwanegol iddynt (SIY) a disgyblion o grwpiau lleiafrifoedd ethnig. Fodd bynnag, ni fydd hyn yn briodol bob amser.

Gallai fod yn briodol adrodd ar wahaniaethau rhwng cynnydd dysgwyr â gwahanol anghenion, er enghraifft anhwylder y sbectrwm awtistig (ASA) ac anawsterau dysgu dwys a lluosog. Dylid ond gwneud hyn os oes gwahaniaeth sylweddol rhwng cynnydd y ddau grŵp.

Dylai arolygwyr ystyried a yw grwpiau penodol o ddysgwyr yn gwneud cymaint o gynnydd ag y gallent mewn perthynas â'u mannau cychwyn a'u hoedran a'u gallu.

1.3 Safonau a chynnydd o ran medrau

Dylai arolygwyr werthuso i ba raddau y mae dysgwyr yn datblygu'r medrau gofynnol i fanteisio ar y cwricwlwm cyfan a dysgu'n effeithiol trwy gydol eu bywydau.

Dylai arolygwyr adrodd yn glir ar safonau dysgwyr mewn llythrennedd, cyfathrebu, rhifedd a TGCh. Wrth arolygu medrau, dylai'r ffocws fod ar ba mor dda y mae dysgwyr yn defnyddio eu medrau llythrennedd, cyfathrebu, rhifedd a TGCh yn briodol yn eu gwaith ar draws y cwricwlwm a'r tu allan i'r ystafell ddosbarth.

Pan fyddant ar gael, dylai arolygwyr ystyried canlyniadau asesiadau perthnasol eraill, fel canlyniadau gallu darllen dysgwyr, wrth ffurfio barn am fedrau llythrennedd dysgwyr.

Dylai arolygwyr farnu safonau mewn medrau ar sail tystiolaeth uniongyrchol, er enghraifft o arsylwi dysgwyr mewn gwersi, teithiau dysgu, craffu ar waith dysgwyr a thrafodaethau â dysgwyr. Bydd arsylwi'n ofalus ar ddysgwyr mewn gwersi a siarad â dysgwyr yn darparu tystiolaeth o'u medrau siarad a gwrando, eu medrau rhifedd a'u gallu i feddwl. Bydd craffu ar waith yn darparu tystiolaeth o ba mor dda y gall dysgwyr ysgrifennu'n glir a deall yr hyn y maent yn ei ddarllen, pa mor dda y gallant ddefnyddio eu medrau rhifedd ar lefelau priodol mewn amrywiaeth o bynciau ac a ydynt yn caffael amrywiaeth ddefnyddiol o fedrau a gwybodaeth mewn TGCh.

Dylai arolygwyr ystyried i ba raddau y mae lefel medrau cyfathrebu a medrau meddwl dysgwyr yn cefnogi neu'n rhwystro'u cynnydd mewn rhyngweithio yn yr ystafell ddosbarth, gyda thiwtoriaid a chyda dysgwyr eraill. Dylent ystyried pa mor dda y mae dysgwyr yn datblygu eu creadigrwydd a'u medrau corfforol yn yr ystafell ddosbarth a thu allan, a pha mor fentrus ydynt.

Lle bo'n berthnasol, dylai arolygwyr ystyried i ba raddau y mae dysgwyr yn datblygu eu medrau echddygol manwl a bras, eu symudedd a'u medrau byw yn annibynnol. Dylent ystyried y graddau y mae dysgwyr yn datblygu'r medrau sydd eu hangen arnynt er mwyn eu paratoi ar gyfer bywyd yn y dyfodol. Dylai arolygwyr werthuso pa mor effeithiol y mae dysgwyr yn datblygu eu medrau cymdeithasol, gan gynnwys eu gallu i uniaethu â dysgwyr eraill, staff a phobl sy'n ymweld â'r coleg.

2 Lles ac agweddau at ddysgu

2.1 Lles

Dylai arolygwyr ystyried i ba raddau y mae dysgwyr yn teimlo'n ddiogel ac yn rhydd rhag cam-drin corfforol a geiriol yn y coleg. Dylent ystyried i ba raddau y mae dysgwyr yn deall sut i'w cadw eu hunain yn ddiogel yn y coleg, yn y gymuned ehangach ac ar-lein.

Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae dysgwyr yn tyfu i fod yn unigolion iach a hyderus, a deall, er enghraifft, sut i wneud dewisiadau iach mewn perthynas â diet, gweithgarwch corfforol a lles emosiynol. Dylent ystyried pa mor dda y mae dysgwyr

yn defnyddio'r ddealltwriaeth hon yn eu bywydau eu hunain yn y coleg ac yn ymateb yn gadarnhaol i gyfleoedd i ymgymryd â gweithgarwch corfforol, er enghraifft yn ystod gwersi, amser egwyl ac amser cinio a thrwy glybiau a gweithgareddau eraill.

Dylai arolygwyr ystyried yr ymatebion i'r holiaduron cyn-arolygiad gan ddysgwyr, rhieni a staff yn ofalus mewn perthynas ag ymddygiad dysgwyr, a datblygu cwestiynau datblygol priodol, lle y bo'n briodol. Dylai arolygwyr ystyried tystiolaeth a ddaw o arsylwi dysgwyr yn rhyngweithio mewn dosbarthiadau, yn ystod amser egwyl ac amser cinio, ac o gwmpas y coleg, ynghyd â thystiolaeth o drafodaethau ag unigolion a grwpiau.

Dylai arolygwyr ystyried i ba raddau y mae dysgwyr yn barod i ymgymryd â rolau a chyfrifoldebau arwain a chymryd rhan lawn ym mywyd a gwaith y coleg, er enghraifft fel aelodau o'r cyngor coleg. Dylent ystyried pa mor dda y mae pob un o'r dysgwyr yn dangos hyder a gwydnwch yn eu bywydau, er enghraifft yn y ffordd y maent yn rhyngweithio â phobl newydd ac oedolion.

Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae dysgwyr yn datblygu fel dinasyddion moesegol, gwybodus, er enghraifft trwy eu hymwybyddiaeth o degwch, cydraddoldeb, goddefgarwch, cynaliadwyedd a hawliau pobl ifanc.

2.2 Agweddau at ddysgu

Dylai arolygwyr werthuso i ba raddau y mae dysgwyr yn datblygu'r agweddau a'r ymddygiadau allweddol a fydd yn eu helpu i ddysgu trwy gydol eu bywydau.

Dylai arolygwyr werthuso i ba raddau y mae dysgwyr yn ddysgwyr uchelgeisiol, hyderus, galluog ac annibynnol. Dylent ystyried pa mor dda y mae dysgwyr yn ymroi i brofiadau a syniadau newydd, anghyfarwydd. Dylent farnu diddordeb dysgwyr yn eu gwaith, eu gallu i gynnal eu canolbwyntio yn unol â'u hanghenion, a pheidio â gadael i bethau dynnu eu sylw. Dylent ystyried pa mor barod y mae dysgwyr i ymroi i dasgau a'u cwblhau. Dylent werthuso pa mor dda y mae dysgwyr yn dyfalbarhau ac yn parhau'n benderfynol pan fyddant yn wynebu anawsterau neu'n ceisio atebion eraill pan fydd eu dull cyntaf o ddatrys problem yn aflwyddiannus. Dylai arolygwyr ystyried i ba raddau y mae dysgwyr yn datblygu eu medrau cyflogadwyedd wrth iddynt symud trwy'r coleg.

Dylai arolygwyr ystyried i ba raddau y mae dysgwyr yn barod i ddysgu ar ddechrau gwersi ac a ydynt yn symud yn hwylus rhwng gwahanol wersi a gweithgareddau. Dylent ystyried pa mor dda y mae dysgwyr yn gallu gweithio mewn amrywiaeth o ffyrdd, er enghraifft yn annibynnol, mewn grwpiau bychain ac mewn dosbarthiadau cyfan. Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae dysgwyr yn dangos parch tuag at gyfraniadau pobl eraill, er enghraifft trwy ganiatáu i bobl eraill siarad neu fod yn bwyllog pan fydd pobl eraill yn anghytuno â nhw.

Dylai arolygwyr ystyried i ba raddau y mae dysgwyr yn ymddwyn yn dda mewn gwersi ac o gwmpas y coleg. Dylent edrych ar ba mor dda mae dysgwyr yn symud rhwng gweithgareddau a dosbarthiadau a pha mor dda y maent yn ymddwyn yn ystod gweithgareddau fel pan fydd y coleg cyfan yn ymgynnull. Dylent arsylwi a yw dysgwyr yn ystyriol ac yn uniaethu â'i gilydd ac oedolion yn dda. Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae dysgwyr yn ymddwyn yn ystod amser cinio ac amser egwyl.

Wrth werthuso cyfranogiad mewn dysgu a'i fwynhau, dylai arolygwyr ystyried y dystiolaeth a ddaw o ddosbarthiadau, craffu ar waith dysgwyr, cyfweliadau â dysgwyr, arsylwi dysgwyr yn cymryd rhan yng ngweithgareddau'r coleg fel clybiau, ac ymddygiad dysgwyr mewn gwersi ac o gwmpas y coleg.

Wrth werthuso presenoldeb fel tystiolaeth o gyfranogiad dysgwyr mewn dysgu, a'u hymwneud â dysgu, dylai arolygwyr adrodd trwy eithriad, h.y. pan fydd tuedd glir iawn o bresenoldeb gwan neu gadarn iawn neu ble mae wedi gwella'n sylweddol. Dylai arolygwyr ystyried y tueddiadau yng nghyfradd bresenoldeb gyffredinol y coleg a'r wybodaeth ddiweddaraf sydd ar gael, gan gynnwys unrhyw amrywiadau nodedig rhwng grwpiau penodol o ddysgwyr ac eraill. Dylent ganolbwyntio'n benodol ar y gyfradd absenoldeb cyson ac ystyried faint o ddysgwyr sydd â chyfraddau absenoldeb sydd ymhell uwchlaw dysgwyr eraill yn y coleg. Fodd bynnag, dylai arolygwyr ystyried ffactorau lliniarol arwyddocaol pan geir tystiolaeth gadarn i'w cefnogi, er enghraifft mewn perthynas â mynychu clinigau iechyd neu apwyntiadau ysbyty. Dylent ystyried i ba raddau y mae dysgwyr sydd â hanes o bresenoldeb gwael yn eu hysgol/coleg/UCD bresennol neu flaenorol yn dangos presenoldeb gwell.

3 Addysgu a phrofiadau dysgu

3.1 Ansawdd yr addysgu

Nid oes rhaid i'r gwerthusiad o'r addysgu fod yn adran gyntaf y maes arolygu o reidrwydd oherwydd gallai arolygwyr ddechrau ag ansawdd y profiadau dysgu neu'r ddarpariaeth ar gyfer medrau os bydd hyn yn gwneud eu canfyddiadau'n gliriach.

Wrth werthuso addysgu, dylai arolygwyr nodi nad oes templed sefydlog i diwtoriaid ei ddilyn a gall tiwtoriaid ddefnyddio amrywiaeth o wahanol ddulliau gydag amser. Yr ystyriaeth allweddol yw a yw'r addysgu yn llwyddo i ennyn diddordeb dysgwyr a pha mor dda y mae'n datblygu eu medrau, eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth i lefel briodol o uchel wrth iddynt symud ymlaen drwy'r coleg.

Dylai arolygwyr werthuso i ba raddau y mae gan diwtoriaid ddisgwyliadau uchel o bob dysgwr. Dylent ystyried ansawdd cynllunio tiwtoriaid, a pha mor dda y mae eu cynllunio'n elwa o gael cynlluniau gwaith pwrpasol. Dylent ystyried y graddau y mae gan diwtoriaid amcanion clir ar gyfer dysgu dysgwyr ac y maent yn defnyddio amrywiaeth o ddulliau ac adnoddau i ennyn eu diddordeb a herio pob grŵp o ddysgwyr, gan gynnwys y rheiny ag ADA, i gyflawni cystal ag y gallant. Dylent ystyried i ba raddau y maent yn gwneud eu dosbarthiadau yn lleoedd ysgogol a difyr lle gall pob grŵp o ddysgwyr, gan gynnwys y rhai mwyaf a lleiaf abl, ddysgu'n gynhyrchiol.

Dylai arolygwyr farnu pa mor dda y mae tiwtoriaid yn defnyddio amrywiol dechnegau holi i ymestyn a datblygu ymhellach ymatebion dysgwyr, a chael amcan o'u dealltwriaeth. Dylent ystyried eglurder cyfarwyddiadau ac esboniadau tiwtoriaid a pha mor dda y mae'r dysgwyr yn datblygu eu medrau, eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth o ganlyniad. Dylent werthuso pa mor dda y mae'r tiwtoriaid yn rheoli ymddygiad dysgwyr a ph'un a ydynt yn trin pob dysgwr yn gyfartal gan ddangos parch priodol atynt. Dylai arolygwyr farnu pa mor llwyddiannus y mae tiwtoriaid yn defnyddio staff eraill i gefnogi dysgu'r dysgwyr.

Mae'r ffocws ar asesu yn y maes arolygu hwn ar arfer yn yr ystafell ddosbarth yn bennaf.

Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda y mae'r adborth llafar ac ysgrifenedig gan diwtoriaid yn helpu dysgwyr i wybod pa mor dda y maent yn ei wneud a beth mae angen iddynt ei wneud i wella. Dylent ystyried pa mor dda y mae tiwtoriaid yn cael amcan o ddealltwriaeth dysgwyr trwy holi medrus a monitro dysgu'r dysgwyr. Dylent ystyried pa mor dda mae tiwtoriaid yn rhoi cyfleoedd pwrpasol i ddysgwyr asesu eu perfformiad eu hunain a pherfformiad dysgwyr eraill, lle y bo'n briodol. Dylai arolygwyr werthuso i ba raddau y mae tiwtoriaid yn dadansoddi deilliannau eu hasesiadau o ddysgwyr i lywio'r ffordd y maent yn cynllunio gwersi yn y dyfodol a'r camau nesaf o ran dysgu'r dysgwyr. Dylent ystyried pa mor dda y mae tiwtoriaid yn sicrhau bod eu hasesiadau yn ddilys, yn gywir ac yn ddibynadwy.

Wrth lunio gwerthusiadau ar addysgu, dylai arolygwyr ddefnyddio ystod gyfan y dystiolaeth sydd ar gael iddynt. Mae hyn yn debygol o gynnwys tystiolaeth o waith dysgwyr, cynlluniau gwaith, cofnodion asesu, gwybodaeth am gynnydd dysgwyr, trafodaethau â dysgwyr a staff yn ogystal ag arsylwadau gwersi a theithiau dysgu gan aelodau o'r tîm arolygu. Ni ddylai arolygwyr ddyfarnu barn i wers neu diwtor unigol, ond dylent adrodd ar y cryfderau a'r gwendidau yn ansawdd yr addysgu ar draws y coleg.

3.2 Ehangder, cydbwysedd a phriodoldeb y cwricwlwm

Dylai arolygwyr werthuso i ba raddau y mae profiadau dysgu ar draws y coleg yn ysgogi ac yn herio ystod gyfan y dysgwyr, fel eu bod yn ymroi'n llwyr i'w dysgu ac yn gwneud y cynnydd gorau posibl.

Dylai arolygwyr ystyried dull strategol y coleg ar gyfer cynllunio'r cwricwlwm a'r graddau y mae'n helpu dysgwyr i fod yn unigolion uchelgeisiol, hyderus, dyheadol a gwybodus. Dylent ystyried i ba raddau y mae'r cwricwlwm yn paratoi dysgwyr ar gyfer eu cyrchfannau dewisol.

Dylai arolygwyr ymdrin ag arloesedd a dulliau hyblyg mewn ffordd gadarnhaol pan fydd colegau wedi ceisio bod yn greadigol a dychmygus wrth fwrw ymlaen â mentrau cwricwlaidd a ystyriwyd yn dda er budd dysgwyr.

Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda y mae'r cwricwlwm yn adeiladu'n systematig ar wybodaeth, dealltwriaeth a medrau presennol dysgwyr wrth iddynt symud trwy'r coleg. Dylent ystyried i ba raddau y mae'r coleg yn rhoi ystod eang a phriodol o brofiadau i ddysgwyr er mwyn iddynt ddatblygu eu diddordeb a'u medrau ar draws ystod o bynciau a meysydd dysgu.

Dylai arolygwyr ystyried cynllunio gan diwtoriaid, cynlluniau gwaith, gwaith dysgwyr ac arsylwi gwaith mewn dosbarthiadau wrth lunio barn ar ansawdd y profiadau dysgu a ddarperir. Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae'r profiadau dysgu yn bodloni anghenion yr holl ddysgwyr, ni waeth pa fodelau cyflwyno penodol a ddewisir i drefnu a chyflwyno'r cwricwlwm.

Pan fo'n berthnasol, dylai arolygwyr werthuso pa mor dda y mae cwricwlwm y coleg yn darparu ar gyfer grwpiau penodol o ddysgwyr, er enghraifft dysgwyr y mae Saesneg yn iaith ychwanegol iddynt.

Dylai arolygwyr ystyried y graddau y mae tiwtoriaid a staff cymorth dysgu yn cyfrif yn llawn am anghenion dysgu dysgwyr unigol wrth gynllunio'r cwricwlwm ac wrth gyflwyno gwersi unigol a dilyniannau o wersi. Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae tiwtoriaid a staff eraill yn cymryd sylw o dargedau dysgu'r dysgwyr ac yn darparu rhaglen waith addas i helpu dysgwyr i gyrraedd y targedau hyn. Dylai arolygwyr ystyried effeithiolrwydd unrhyw gymorth a roddir i ddysgwyr yn yr ystafell ddosbarth neu mewn grwpiau wedi'u tynnu allan o wersi i ddatblygu eu medrau.

Dylai arolygwyr archwilio'r trefniadau ar gyfer grwpio dysgwyr mewn setiau neu grwpiau gallu cymysg ac ystyried a yw'r trefniadau'n cael effaith gadarnhaol ar ddysgu a phrofiadau disgyblion.

Dylai arolygwyr ystyried y ffyrdd y mae'r coleg yn datblygu cwricwlwm sy'n adlewyrchu natur cyd-destun y coleg yn llwyr, gan gynnwys cynllunio gweithgareddau dysgu sy'n adlewyrchu amrywiaeth ddiwylliannol, ieithyddol ac ethnig Cymru ac ardal leol y coleg.

Dylai arolygwyr ystyried natur a graddau'r dysgu y tu allan i'r ystafell ddosbarth, sy'n cysylltu'n uniongyrchol â'r cwricwlwm cynlluniedig, er enghraifft i gefnogi datblygiad dealltwriaeth dysgwyr o destun, pwnc neu faes dysgu penodol. (Mae cyfranogiad dysgwyr mewn gweithgareddau fel clybiau yn ffocws ym Maes Arolygu 4).

3.3 Darpariaeth ar gyfer medrau

Dylai arolygwyr werthuso'r graddau y mae trefniadau'r cwricwlwm yn sicrhau bod dysgwyr yn caffael y medrau llythrennedd, rhifedd a TGCh angenrheidiol i gefnogi eu gwaith ar draws y cwricwlwm. Hefyd, dylai ehangder profiadau dysgwyr ar draws y cwricwlwm roi cyfleoedd cynyddol, pwrpasol i ddysgwyr ymarfer a datblygu eu medrau llythrennedd, rhifedd a TGCh. Dylent edrych ar dystiolaeth mewn llyfrau dysgwyr, ffolderi ar-lein ac mewn dosbarthiadau i ystyried y graddau y mae cynllunio yn helpu i gynnig cyfleoedd pwrpasol i ddysgwyr ddatblygu eu medrau ar draws y cwricwlwm.

Dylai arolygwyr ystyried i ba raddau mae'r cwricwlwm yn galluogi dysgwyr i ddatblygu medrau y bydd arnynt eu hangen ar gyfer bywyd yn y dyfodol, er enghraifft medrau byw'n annibynnol.

Dylai arolygwyr ystyried i ba raddau y mae'r coleg yn rhoi cyfleoedd i ddysgwyr gymhwyso eu medrau mewn amrywiaeth o sefyllfaoedd ffurfiol ac anffurfiol.

4 Gofal, cymorth ac arweiniad

4.1 Olrhain, monitro a darparu cymorth dysgu

Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae'r coleg yn olrhain ac yn monitro cynnydd a lles dysgwyr, gan gynnwys presenoldeb ac ymddygiad, wrth iddynt symud drwy'r coleg. Bydd angen iddynt ystyried pa mor dda y mae'r coleg yn nodi materion perthnasol ac yn ymateb yn briodol i ddeilliannau olrhain a monitro, er enghraifft trwy ddarparu cymorth a her briodol, defnyddio strategaethau ymyrryd, neu fentora neu annog unigolion neu grwpiau. Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae'r coleg yn olrhain cynnydd dysgwyr mewn perthynas â'r targedau yn eu cynlluniau unigol, a'u

cynnydd o’u mannau cychwyn unigol. Hefyd, dylai arolygwyr ystyried pa mor dda mae’r coleg yn defnyddio partneriaethau ag eraill, er enghraifft colegau neu asiantaethau eraill, i ddarparu cymorth effeithiol i ddysgwyr.

Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae’r coleg yn cefnogi dysgwyr ag anghenion emosiynol, iechyd a chymdeithasol fel y gallant ymwneud â’r coleg yn gadarnhaol ac elwa ar y cyfleoedd y mae’n eu cynnig.

Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae’r coleg yn sefydlu perthnasoedd cynhyrchiol gyda rhieni a bod ganddo ddulliau cyfathrebu effeithiol â nhw fel y gall rhieni gefnogi eu plant yn dda a chodi unrhyw faterion a allai effeithio ar ddysgu a lles eu plentyn.

Dylai arolygwyr ystyried sampl o adroddiadau i rieni neu ofalwyr i wneud yn siŵr eu bod yn rhoi gwybodaeth briodol i rieni am gynnydd eu plentyn a sut gall eu plentyn wneud rhagor o gynnydd yn y dyfodol.

4.2 Datblygiad personol

Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda y mae darpariaeth y coleg yn helpu dysgwyr i ddatblygu medrau, gwybodaeth a dealltwriaeth i wneud dewisiadau o ran ffordd iach o fyw, er enghraifft mewn perthynas â bwyta ac yfed yn iach, camddefnyddio sylweddau, rhyw a pherthynas, diogelwch ar-lein ac ati. Dylai arolygwyr ystyried pa mor llwyddiannus y mae darpariaeth y coleg yn helpu dysgwyr i ddeall effaith dewisiadau ffordd o fyw ac ymddygiadau ar eu hiechyd meddwl a’u hiechyd corfforol a’u lles yn awr ac yn y dyfodol. Dylai arolygwyr adrodd ar b’un a oes gan y coleg y trefniadau priodol i hyrwyddo bwyta ac yfed yn iach. Dylent ystyried i ba raddau y mae’r coleg yn helpu dysgwyr i ddeall sut i’w cadw eu hunain yn ddiogel yn y coleg ac yn y gymuned ehangach.

Dylai arolygwyr werthuso’r graddau y mae darpariaeth y coleg yn helpu dysgwyr, gan gynnwys y rheiny o wahanol grwpiau fel y rhai sy’n gymwys i gael prydau coleg am ddim, i ymgymryd â chyfrifoldebau ac yn chwarae rhan lawn yn y coleg ac yn y gymuned ehangach.

Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae darpariaeth y coleg yn paratoi dysgwyr i fod yn ddinasyddion gweithredol, er enghraifft trwy wneud penderfyniadau am fywyd a gwaith y coleg. Dylent ystyried pa mor dda y mae trefniadau’r coleg yn helpu dysgwyr i gymryd rhan mewn gwneud penderfyniadau ar lefel y coleg, gan gynnwys y cyfleoedd a gânt i ddylanwadu ar yr hyn y maent yn ei ddysgu, a sut, ac effeithiolrwydd y cyngor coleg a grwpiau eraill o ddysgwyr. Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda y mae darpariaeth y coleg yn helpu dysgwyr i ddatblygu dealltwriaeth o’u diwylliant, y gymuned leol a’r byd ehangach.

Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda y mae’r coleg yn ategu datblygiad medrau cymdeithasol ac emosiynol pob dysgwr, gan gynnwys y rhai o gefndiroedd difreintiedig. Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae’r coleg yn helpu paratoi pobl ifanc ar gyfer cyfleoedd, cyfrifoldebau a phrofiadau bywyd oedolyn, gan gynnwys addysg am yrfaoedd a byd gwaith, a phwysigrwydd presenoldeb rheolaidd.

Dylai arolygwyr ystyried effeithiolrwydd yr arweiniad a'r cyngor diduedd a roddir i ddysgwyr, sy'n ymwneud â dewisiadau gyrfa yn y dyfodol, er enghraifft. Dylent ystyried cydlyniad ac effeithiolrwydd cyffredinol y ddarpariaeth ar gyfer cymorth personol ac arbenigol, gan gynnwys gwasanaethau sydd ar gael gan asiantaethau arbenigol.

Dylai arolygwyr fwrw golwg ar ba mor dda y mae'r coleg yn helpu dysgwyr i ddeall materion yn ymwneud â chydraddoldeb ac amrywiaeth, ac yn datblygu gwerthoedd goddefgarwch a pharch. Dylent ystyried pa mor dda y mae'r coleg yn datblygu gwybodaeth a dealltwriaeth dysgwyr o aflonyddu, gwahaniaethu, bwlio ar sail hunaniaeth ac eithafiaeth. Dylent hefyd ystyried pa mor dda y mae'r coleg yn rheoli ac yn ymateb i unrhyw achosion yn ymwneud â bwlio, aflonyddu a gwahaniaethu. Dylent ystyried pa mor dda y mae trefniadau'r coleg yn meithrin dull cadarnhaol o reoli ymddygiad dysgwyr a diwylliant gwrthfwlio. Dylent ystyried i ba raddau y mae darpariaeth y coleg yn herio ystrydebau yn agweddau, dewisiadau a disgwyliadau dysgwyr, a pha mor dda y mae'n hybu hawliau dynol.

Dylai arolygwyr ystyried y graddau y mae'r coleg yn darparu cyfleoedd effeithiol i ddysgwyr ddatblygu gwerthoedd sicr a sefydlu eu credoau ysbrydol a moesegol. Dylent ystyried pa mor dda y mae'r coleg yn hyrwyddo egwyddorion sy'n helpu dysgwyr i wahaniaethu rhwng da a drwg. Dylent ystyried pa mor dda y mae'r coleg yn datblygu gallu dysgwyr i fyfyrio ar ymatebion crefyddol ac anghrefyddol i gwestiynau sylfaenol ac i fyfyrio ar eu credoau neu eu gwerthoedd eu hunain. Dylent ystyried i ba raddau y mae'r coleg yn meithrin gwerthoedd sy'n cael eu rhannu, fel gonestrwydd, tegwch, cyfiawnder a chynaliadwyedd, ac yn helpu dysgwyr i ddeall anghenion a hawliau pobl eraill yn lleol, ac fel aelodau o fyd eang ac amrywiol.

Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae'r coleg yn annog dysgwyr i ddefnyddio'u dychymyg ac ymwneud â'r celfyddydau creadigol drwy eu hastudiaethau, gweithgareddau allgyrsiol ac ymweliadau addysgol. Dylent ystyried y graddau y mae colegau yn rhoi'r cyfle i ddysgwyr gymryd rhan mewn perfformiadau, fel unigolion ac mewn grwpiau, i feithrin eu hunanhyder a'u gallu mynegiannol, eu gallu i gyfrannu syniadau creadigol a'u gallu i weithio mewn tîm.

Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae'r coleg yn darparu cyfleoedd yn ystod amser cinio ac ar ôl y coleg neu'n cynnal gwasanaethau, perfformiadau neu eisteddfodau i annog dysgwyr i gymryd rhan yn y celfyddydau ac mewn chwaraeon a hamdden.

4.3 Diogelu

Bydd arolygwyr yn adrodd ar b'un a yw trefniadau'r coleg ar gyfer diogelu dysgwyr yn bodloni gofynion ac nid ydynt yn destun pryder. Pan fydd trefniadau'n destun pryder difrifol, dylai arolygwyr gynnwys argymhelliad yn yr adroddiad. Gallai Estyn gynghori Llywodraeth Cymru i anfon llythyr i'r coleg yn gofyn iddynt amlinellu sut y byddant yn mynd i'r afael â'r diffyg(ion).

Dylai arolygwyr werthuso i ba raddau y mae trefniadau diogelu'r coleg yn sicrhau bod yr holl blant a phobl ifanc yn cael eu hamddiffyn. Dylai trefniadau gynnwys nodi plant/oedolion sy'n agored i niwed sydd mewn angen neu sy'n wynebu risg o niwed sylweddol, arferion recriwtio diogel a chael trefniadau priodol ar gyfer atgyfeiriadau amddiffyn/diogelu plant. Hefyd, dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae'r coleg yn

hyrwyddo arferion diogel a diwylliant o ddiogelwch. Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi gofynion a chanllawiau statudol penodol am y materion diogelu hyn a dylai fod gan ddarparwyr bolisïau a gweithdrefnau ar waith sy'n cydymffurfio â nhw.

Dylai arolygwyr ystyried darpariaeth y coleg ar gyfer amddiffyn/diogelu plant. Byddant yn edrych ar ba mor effeithiol yw ei threfniadau ar gyfer atal a mynd i'r afael â bwlio, aflonyddu a gwahaniaethu . Dylai arolygwyr ystyried sut mae'r coleg yn cadw dysgwyr yn ddiogel rhag peryglon radicaleiddio.

Dylai arolygwyr ystyried p'un a oes gan y coleg weithdrefnau cadarn ar gyfer gwirio addasrwydd staff a phobl eraill sydd mewn cysylltiad â phlant/oedolion sy'n agored i niwed, a bod y coleg yn cynnal cofnod o'r gwiriadau hyn. Dylai arolygwyr gadarnhau bod yr holl staff yn gwybod beth i'w wneud er mwyn ymateb i faterion amddiffyn/diogelu plant a bod y swyddog arweiniol a'r llywodraethwr/perchennog arweiniol dynodedig, a staff eraill lle y bo'n briodol, wedi cael hyfforddiant diogelu perthnasol. Dylai arolygwyr wirio a oes gan y coleg bolisïau, gweithdrefnau a threfniadau adrodd priodol mewn perthynas ag ymyriadau corfforol a thynnu allan o wersi. Bydd arolygwyr yn archwilio unrhyw ardaloedd sy'n cael eu defnyddio ar gyfer tynnu allan o wersi.

Wrth ystyried materion diogelu, dylai arolygwyr ystyried diogelwch adeiladau a safle'r coleg.

5 Arweinyddiaeth a rheolaeth

5.1 Ansawdd ac effeithiolrwydd arweinwyr a rheolwyr

Dylai arolygwyr werthuso i ba raddau y mae arweinwyr a rheolwyr wedi sefydlu a chyfleu gweledigaeth glir a nodau, amcanion strategol, cynlluniau a pholisïau priodol sy'n canolbwyntio ar fodloni anghenion dysgwyr.

Dylai arolygwyr fyfyrio ar ba mor dda y mae arweinwyr a rheolwyr ar bob lefel yn gosod disgwyliadau uchel ar gyfer staff, dysgwyr a'u hunain. Dylent ystyried pa mor dda y maent yn datblygu tîm effeithiol ac ymgysylltiol o diwtoriaid a staff cymorth. Dylent ystyried i ba raddau y mae arweinwyr a rheolwyr yn modelu ac yn hybu gwerthoedd ac ymddygiadau proffesiynol sy'n cyfrannu'n gadarnhaol at wella'r coleg a chydweithredu effeithiol rhwng staff a darparwyr eraill. Dylent ystyried pa mor dda ar bob lefel y mae staff yn deall ac yn cyflawni eu rolau a'u cyfrifoldebau a pha mor dda y maent yn cydweithredu wrth ddatblygu blaenoriaethau strategol a gwella'r coleg.

Dylai arolygwyr ystyried ystod eang o dystiolaeth pan fyddant yn gwerthuso ansawdd arweinyddiaeth a rheolaeth, er enghraifft cofnodion o amrywiaeth o gyfarfodydd diweddar, cyfweliadau â staff, cynlluniau gweithredu gwelliannau ac adroddiadau ar weithredu'r rhain, hunanasesiad gan arweinwyr a rheolwyr, a dadansoddi gwybodaeth am berfformiad dysgwyr.

Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae arweinwyr a rheolwyr yn gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy a pha mor dda y maent yn gwneud penderfyniadau ac yn gosod blaenoriaethau ar gyfer gwella sy'n cydbwyso anghenion uniongyrchol, tymor byr ag anghenion tymor hir dysgwyr, y gymuned leol a Chymru.

Dylai arolygwyr edrych ar y graddau y mae arweinwyr a rheolwyr yn cynnal darpariaeth ansawdd uchel neu'n gwella agweddau gwan ar y ddarpariaeth. Dylent ystyried pa mor dda y mae arweinwyr a rheolwyr yn atal problemau rhag digwydd yn y lle cyntaf a pha mor gyflym y maent yn cychwyn unrhyw gamau unioni.

Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae arweinwyr wedi sefydlu rhesymwaith clir a strategol ar gyfer y cwricwlwm o ran ei fanteision i ddysgwyr wrth eu paratoi i ddysgu trwy gydol eu bywydau a chwarae rhan lawn mewn cymdeithas.

Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae'r coleg yn defnyddio partneriaethau strategol a chydweithredu ag asiantaethau eraill i helpu i feithrin ei allu i wella'n barhaus.

Dylai arolygwyr werthuso pa mor dda y mae cyrff goruchwylio yn deall ac yn cyflawni eu rolau a'u cyfrifoldebau. Dylent ystyried pa mor dda y mae cyrff goruchwylio yn gyfarwydd â chryfderau'r coleg a'i feysydd i'w datblygu, a'r graddau y maent wedi cymryd rhan yn y gwaith i osod blaenoriaethau strategol y coleg. Dylent ystyried a oes cydbwysedd priodol rhwng cymorth a her yn y ffordd y mae'r corff goruchwylio yn cyflawni ei rôl yn dwyn yr uwch arweinyddiaeth i gyfrif ar ran y gymuned leol, h.y. ei rôl fel 'ffrind beirniadol'.

Dylai arolygwyr farnu pa mor dda y mae'r corff goruchwylio yn cyflawni ei rwymedigaethau statudol ac yn rhoi ystyriaeth lawn i ddeddfwriaeth ac arweiniad perthnasol, gan gynnwys mewn perthynas â'r ffordd y mae'n rheoli cwynion ac apeliadau gan rieni.

5.2 Prosesau hunanasesu a chynllunio ar gyfer gwella

Dylai arolygwyr werthuso pa mor gywir y mae arweinwyr a rheolwyr yn adnabod cryfderau a gwendidau'r coleg. Dylent ystyried pa mor dda y mae arweinwyr a rheolwyr yn casglu a dadansoddi tystiolaeth uniongyrchol o safonau a darpariaeth, gan gynnwys addysgu. Dylent ystyried pa mor dda y mae'r coleg yn cynnwys amrywiaeth eang o bartneriaid, gan gynnwys dysgwyr a rhieni, wrth nodi ei gryfderau a'i wendidau.

Dylai arolygwyr ystyried effaith prosesau cynllunio ar gyfer gwella a pha mor dda y mae'r blaenoriaethau ar gyfer gwella a nodwyd yn cysylltu â deilliannau gweithdrefnau hunanasesu'r coleg. Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae arweinwyr a rheolwyr yn cefnogi blaenoriaethau trwy ddyrannu adnoddau yn briodol. Dylent werthuso i ba raddau y mae arweinwyr a rheolwyr yn diffinio camau gweithredu perthnasol a mesuradwy ar gyfer gwella. Dylent ystyried pa mor dda y mae arweinwyr yn cynllunio amserlenni penodol a realistig ac yn dyrannu cyfrifoldeb priodol am sicrhau gwelliant i aelodau staff.

Dylai arolygwyr ymchwilio i hanes y coleg o wneud gwelliannau a'r graddau y maent wedi arwain at effaith gadarnhaol ar ddysgu a lles dysgwyr, er enghraifft trwy welliannau i ansawdd yr addysgu. Lle y bo'n briodol, dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae'r coleg wedi ymateb i argymhellion arolygiadau blaenorol Estyn neu argymhellion gan bartneriaid strategol, ac a yw camau gweithredu'r coleg wedi arwain at welliannau.

5.3 Datblygiad proffesiynol

Dylai arolygwyr werthuso i ba raddau y mae arweinwyr wedi creu diwylliant ac ethos i gefnogi dysgu proffesiynol pob un o'r staff, gan gynnwys y trefniadau ar gyfer cynorthwyo'r holl staff i ymroi'n weithgar i gynyddu eu gwybodaeth, eu dealltwriaeth a'u medrau proffesiynol. Dylent ystyried y graddau y mae staff yn cymryd rhan yn effeithiol mewn profiadau dysgu proffesiynol, gwerthuso a rheoli perfformiad. Dylai arolygwyr werthuso effaith arweinwyr yn y ffordd y maent yn rheoli perfformiad staff er mwyn helpu staff i wella'u harfer. Dylent hefyd farnu p'un a yw arweinwyr a rheolwyr yn mynd i'r afael â materion tanberfformio yn drylwyr ac yn uniongyrchol, lle bydd angen.

Dylent ystyried dysgu proffesiynol a wnaed gan staff, a'i effaith ar ddysgu dysgwyr a'u harfer eu hunain. Dylent archwilio i ba raddau y mae staff wedi rhannu deilliannau dysgu proffesiynol gyda staff eraill. Dylent fwrw golwg ar ba mor dda y mae arweinwyr wedi amlygu arfer dda yn y coleg a sicrhau bod staff eraill yn gallu elwa ohoni. Hefyd, dylent ystyried pa mor dda y mae staff yn gweithio gyda cholegau eraill, sefydliadau hyfforddi athrawon a darparwyr dysgu proffesiynol i rannu a datblygu eu harfer broffesiynol.

5.4 Y defnydd ar adnoddau

Dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae'r coleg yn defnyddio'i adnoddau'n effeithlon ac yn gymesur. Dylent ystyried y graddau y mae penderfyniadau gwariant y coleg a'i gynllunio ariannol bras yn cysylltu'n briodol â'i blaenoriaethau strategol a chynllunio'r coleg ar gyfer gwella. O ran penderfyniadau gwariant, dylai arolygwyr ystyried pa mor dda y mae'r coleg yn cydbwyso'i anghenion tymor byr ochr yn ochr ag anghenion tymor hir dysgwyr, y gymuned leol a Chymru.

Dylai arolygwyr ystyried i ba raddau y mae arweinwyr a rheolwyr yn gwybod beth yw costau rhaglenni a gweithgareddau presennol, yn eu hadolygu ac yn cwestiynu a ydynt yn gost-effeithiol.

Dylai arolygwyr ystyried a oes lefel briodol o staffio ac adnoddau dysgu i gyflwyno'r cwricwlwm arfaethedig yn effeithiol.

Dylai arolygwyr ystyried a yw'r coleg yn defnyddio'i amgylchedd dan do ac awyr agored yn effeithiol ac yn effeithlon. Dylent ystyried pa mor dda y mae'r amgylchedd dysgu yn cefnogi neu'n rhwystro dysgu ac addysgu o ansawdd uchel, a pha mor dda y mae'n gwella lles corfforol a meddyliol dysgwyr i'r eithaf.

Sail dystiolaeth yr arolygiad

Bydd yr adroddiad yn cynnwys trosolwg bras o sail dystiolaeth yr arolygiad. Yn yr adran hon, bydd arolygwyr cofnodol yn crynhoi'r gweithgareddau y mae aelodau o'r tîm arolygu yn ymgymryd â nhw, a'r ffynonellau tystiolaeth y gwnaethant eu hystyried cyn, yn ystod ac ar ôl yr arolygiad, i sicrhau bod canfyddiadau'r arolygiad yn ddilys, yn gywir ac yn ddibynadwy.

Ffocws thematig

Gallai Estyn ddewis nifer fach o themâu ychwanegol i ganolbwyntio arnynt bob blwyddyn. Bydd y themâu a ddewisir yn helpu Estyn i gasglu gwybodaeth am agweddau penodol ar addysg a hyfforddiant yng Nghymru. Bydd Estyn yn defnyddio'r wybodaeth i ategu ei waith cylch gwaith a llywio canfyddiadau Adroddiad Blynyddol y Prif Arolygydd.

Pan fydd thema ychwanegol, bydd y tîm arolygu'n canolbwyntio ar un thema ychwanegol yn unig ar bob arolygiad. Ni fydd adran ar wahân o'r adroddiad na barn ar wahân ar y thema ychwanegol yn yr adroddiad cyhoeddedig.

Gallai'r tîm arolygu gasglu tystiolaeth ar gyfer y thema ychwanegol mewn ffyrdd amrywiol, yn dibynnu ar y thema a ddewisir. Gallai gynnwys holiadur neu gyfweliad ag aelod penodol o staff neu graffu ar ddogfennau neu waith dysgwyr, neu gyfuniad o ddulliau. Y nod yw gwneud casglu tystiolaeth mor gymesur ac mor hylaw ag y bo modd i'r coleg a'r tîm arolygu.